

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS NEGALIOS PAGRINDU ASMENIUI NESUDARANT SĄLYGŲ PASINAUDOTI TUALETU VILNIAUS AUTOBUSŲ STOTYJE TYRIMO

2023 m. birželio 14 d. Nr. (23)SN-51)SP-42
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (toliau - Tarnyba) 2023 m. kovo 29 d. gavo pareiškėjo R. M. (toliau – Pareiškėjas) skundą dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu Vilniaus autobusų stotyje (toliau vadinama ir Autobusų stotimi) nesudarant sąlygų pasinaudoti tualetu.

Pareiškėjas skunde teigė, kad jam pripažintas 40 procentų darbingumas. 2023 m. kovo 22 d. Pareiškėjas atvyko į Autobusų stotį ir jam prireikė pasinaudoti tualetu. Asmenims su negalia skirtas tualetas buvo užrakintas ir Pareiškėjui buvo pasiūlyta kreiptis į administratorę. Nuėjus pas budinčiąją administratorę ji pasakė, kad neleis pasinaudoti tualetu, nes Pareiškėjo darbingumas yra 40 procentų, o „turi būti 15 proc.“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta), taigi Pareiškėjas į tualetą nebuvo įleistas.

Pareiškėjas raštu kreipėsi į Autobusų stoties administraciją ir prašė paaiškinti, koku pagrindu jis buvo neįleistas į tualetą, ir įvertinti tokį administratorės elgesį. Pareiškėjas pažymėjo, jog administratorė nėra gydytoja, kad galėtų nustatyti, ar Pareiškėjas turi teisę naudotis žmonėms su negalia skirtu tualetu ar ne.

Pareiškėjas papildomai informavo, kad, jo nuomone, Autobusų stotyje įrengti mokami tualetai pažeidžia ir negalios neturinčių asmenų teises, kadangi pro įrengtus užtvarus Pareiškėjui praeiti nepavyko ir turėjo ieškoti kito tualetu. Pareiškėjui abejonių kėlė, kaip turėtų ten patekti asmenys, turintys antsvorio arba nešantys krepšį.

Pareiškėjas pranešė, kad gavo G. A. atsakymą, kuriame nebuvo paaiškinimų apie problemos sprendimą, tik patvirtinta, kad „reikalaujama 15 proc. ar mažesnio darbingumo tam, kad įleistų į tualetą“ (atsakymas pridėtas prie skundo). Pareiškėjui kilo abejonių, kaip įmanoma patekti į Autobusų stoties tualetą.

Pareiškėjas taip pat pažymėjo, kad prašė G. A. atsiųsti naudojimosi asmenų su negalia tualetu tvarkos kopiją, bet atsakymo negavo.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Birutė Sabatauskaitė (toliau – Lygių galimybių kontrolierė) 2023 m. balandžio 3 d. raštu Nr. (23)SN-51)S-140 kreipėsi į UAB Tolimojo keleivinio transporto kompaniją (toliau – Bendrovė) ir paprašė motyvuotai paaiškinti ir atsakyti, ar Pareiškėją buvo atsisakyta įleisti į asmenims su negalia pritaikytą tualetą; jei taip – dėl kokių priežasčių; kuo remiantis buvo nustatyta 15 proc. darbingumo riba leisti pasinaudoti asmenims su negalia pritaikytu tualetu; kas ir kaip atlieka šio kriterijaus atitikimo patikrinimą; dėl kokių priežasčių asmenims su negalia pritaikytas tualetas yra užrakintas; kaip asmenys su negalia gali pasinaudoti šiuo tualetu; kam priklauso Pareiškėjo minimas tualetas ir kas atsakingas už naudojimosi Autobusų stoties tualetais tvarkos nustatymą.

Taip pat buvo paprašyta pateikti kitą, su atliekamu tyrimu susijusią, informaciją.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

2023 m. gegužės 3 d. Tarnyboje buvo gautas Bendrovės generalinio direktoriaus 2023 m. gegužės 3 d. raštas, kuriuo Bendrovė atsakė į Tarnybos pateiktus klausimus.

Bendrovė, atsakydama į Lygių galimybių kontrolierės iškeltus klausimus, pateikė savo paaiškinimus:

„Uždaroji akcinė bendrovė Tolimojo keleivinio transporto kompanija informuoja kad:

1. Patalpos Vilniaus autobusų stotyje, kuriose yra įrengtas tualetas asmenims su negalia, nuosavybės teise priklauso UAB Vilniaus autobusų stotis, juridinio asmens kodas 300573259.

2. Autobusų stotyje pirmame aukšte yra įrengtas atskiras tualetas asmenims su negalia ir joks ribojimas asmenims turintiems negalią, nepriklausomai nuo nustatyto darbingumo, netaikomas. Galimai atsisakymas pareiškėją R. M. įleisti į neįgaliesiems skirtą tualetą buvo budinčios administratorės ir R. M. nesusikalbėjimas ir mūsų vertinamas kaip nesusipratimas, o ne kaip atsisakymas neįgalų asmenį įleisti į tualetą. Kadangi į neįgaliesiems skirtą tualetą per dieną patenka nemažai šios kategorijos žmonių, konkrečios situacijos budinti administratorė paaiškinti negalėjo. Visos budinčios administratorės įspėtos, kad į neįgaliesiems asmenims skirtą tualetą,

būtų įleidžiami visi asmenys pateikę neįgaliojo pažymėjimą, nepriklausomai nuo nedarbingumo lygio.

3. Autobusų stotis yra objektas, kuriame mėgsta lankytis asocialūs asmenys, todėl siekiant palaikyti tvarką ir švarą asmenims su negalia pritaikytame tualete, jis yra rakinamas. Pažymėtina, kad ant ženklo žyminčio tualetą pritaikytą neįgaliesiems nurodytas telefono numeris, kuriuo paskambinus ateina budinti administratorė ir įleidžia asmenį su negalia į tualetą. Be to, asmuo su negalia gali pats užėiti pas budinčią administratorę ir paprašyti atrakinti minėtą tualetą.“

2023 m. gegužės 22 d. Bendrovės buvo paprašyta pateikti Pareiškėjo susirašinėjimo su Bendrove laiškų kopijas.

2023 m. gegužės 23 d. Bendrovė atsiuntė susirašinėjimo su Pareiškėju el. paštu kopijas.

2023 m. kovo 27 d. Bendrovė iš el. pašto adresu kokybe@toks.lt Pareiškėjui atsakė:

„Dėkojame, kad kreipėtės ir atsiprašome už patirtus nepatogumus. Informuojame, kad šis wc yra skirtas sunkiau judantiems asmenims, kuriems nustatytas 15 % ar mažiau darbingumas. Dėsime visas pastangas, kad tokie atvejai nepasikartotų bei sugalvosime, kaip pateikti daugiau informacijos dėl šio wc naudojimosi.“

Kai Pareiškėjas 2023 m. kovo 27 d. prašė pateikti naudojimosi asmenims su negalia skirtu tualetu tvarkos kopiją, Bendrovė 2023 m. balandžio 5 d. rašė: „Pranešame, kad vidinių taisyklių susijusiu su neįgaliųjų wc naudojimosi tvarka atsiųsti negalime. Tačiau, atsižvelgėme į Jūsų pastabas ir pasirūpinome, kad prie wc būtų aiški informacija žmonėms, kas gali juo naudotis. Atnaujinome wc žymėjimus.“

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Tyrimo metu buvo vertinama, ar Bendrovė, apribodama Pareiškėjui galimybę pasinaudoti Autobusų stotyje esančiu tualetu, skirtu asmenims su negalia, nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų, pagal kurias, įgyvendindamas lygias galimybes, prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurios dalyvė yra Lietuva, 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina, kad prieš įstatymą visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokį diskriminavimą dėl neįgalumo ir garantuoja neįgaliesiems vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis).

Konvencijos 9 straipsnyje „Prieinamumas“ įtvirtinta pareiga valstybėms, Konvencijos šalims, siekti, kad neįgalieji galėtų gyventi savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, imtis atitinkamų priemonių, užtikrinant neįgaliesiems lygiai su kitais asmenimis fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą tiek miesto, tiek kaimo vietovėse. Šios priemonės, kurios apima prieinamumo kliūčių ir trukdžių nustatymą ir pašalinimą, *inter alia* taikomos: pastatams, keliams, transporto priemonėms ir kitokiems vidaus ir lauko objektams, įskaitant mokyklas, būstą, medicinos įstaigas ir darbo vietas; informacijos, ryšių ir kitokioms tarnyboms, įskaitant elektronines ir avarines tarnybas.

Pagal Konvencijos 9 straipsnio 2 dalies nuostatas, valstybės, Konvencijos šalys, įpareigojamos imtis atitinkamų priemonių, siekiant rengti ir skleisti visuomenei prieinamų objektų ar jai teikiamų paslaugų prieinamumo būtiniausius standartus ir gaires bei kontroliuoti, kaip jie įgyvendinami; užtikrinti, kad privačios įmonės, siūlančios visuomenei prieinamus objektus ar jai teikiamas paslaugas, atsižvelgtų į visus neįgaliųjų prieinamumo aspektus; suteikti galimybę pasinaudoti įvairių pagalbininkų ir tarpininkų paslaugomis, įskaitant gidus, skaitovus ir profesionalius gestų kalbos vertėjus, kad sudarytų sąlygas patekti į pastatus ir kitus visuomenei prieinamus objektus; skatinti kitokias atitinkamas pagalbos ir paramos neįgaliesiems formas, kad užtikrintų jiems galimybę gauti informaciją; skatinti naujų informacijos ir ryšių technologijų ir sistemų, taip pat ir interneto, prieinamumą neįgaliesiems; ankstyvuojamu etapu skatinti prieinamų informacijos ir ryšių technologijų ir sistemų projektavimą, kūrimą, gamybą ir platinimą, kad šios technologijos taptų prieinamomis už mažiausią įmanomą kainą.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komitetas 2014 m. gegužės 22 d. Konvencijos 9 straipsnio „Prieinamumas“ komentare (toliau – Komentaras) nurodė, jog prieinamumas yra neįgaliųjų gyvenimo savarankiškai ir visapusiško bei lygiateisio dalyvavimo visuomenės gyvenime prielaida. Be fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei

sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumo neįgalieji neturės lygių galimybių dalyvauti savo visuomenės gyvenime (Komentaro 1 punktą).

Svarbu, kad prieinamumo klausimas būtų sprendžiamas visais aspektais, apimant fizinę aplinką, transportą, informaciją ir ryšius, taip pat paslaugas. Subjektų, valdančių pastatus, transporto infrastruktūrą, transporto priemones, informaciją ir ryšius, taip pat paslaugas, juridinio asmens statusas ir viešasis ar privatus pobūdis nebeakcentuojami. Visuomenei teikiamos prekės, produktai ir teikiamos turi būti prieinamos visiems, neatsižvelgiant į tai, ar juos / jas valdo ir (arba) tiekia / teikia valstybės institucija ar privati įmonė. Neįgalieji turėtų turėti vienodas galimybes naudotis visomis visuomenei tiekiamomis prekėmis, produktais ir teikiamomis paslaugomis taip, kad būtų užtikrintos veiksmingos bei vienodos galimybės ir gerbiamas jų orumas. Toks požiūris kyla iš draudimo diskriminuoti; prieinamumo galimybių užtikrinimas turėtų būti laikomas diskriminacija, nesvarbu, ar kaltininkas yra viešasis ar privatus subjektas (Komentaro 13 punktą). Konvencijos 9 straipsnyje aiškiai įtvirtintas prieinamumas kaip prielaida neįgaliesiems gyventi savarankiškai, visapusiškai ir lygiateisiškai dalyvauti visuomenės gyvenime ir lygiai su kitais asmenimis neribotai naudotis žmogaus teisėmis bei pagrindinėmis laisvėmis (Komentaro 14 punktą).

Pagal Komentaro 23 punkto nuostatas: „Kadangi prieinamumas yra neįgaliųjų gyvenimo savarankiškai, kaip nustatyta Konvencijos 19 straipsnyje, ir visapusiško bei lygiateisiško dalyvavimo visuomenės gyvenime prielaida, atsisakymas pritaikyti sąlygas naudotis fizine aplinka, transportu, informacijos ir ryšių technologijomis, taip pat visuomenei prieinamais objektais ir paslaugomis turėtų būti laikomas diskriminacija.“

Lietuva Konvenciją ratifikavo 2010 metais ir įsipareigojo žmones su negalia integruoti į visuomenę sudarant palankias sąlygas užtikrinti jų orumą ir teises. Profesorius Jonas Ruškus, Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komiteto narys, teigia, kad, ratifikavusi Konvenciją, Lietuva „įsipareigojo ir prisiėmė atsakomybę įgyvendinti Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatas savo šalių įstatymuose ir praktikoje diegti lygybės ir nediskriminavimo, prieinamumo prie visuomenės išteklių, lygybės prieš įstatymą, gyvenimo savarankiškai ir įtrauktiems į bendruomenę principus“¹.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kurios tikslas – saugoti pagrindines žmogaus teises, atitinkančias Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, III antraštinėje dalyje, skirtoje lygybei, įtvirtintas lygybės prieš įstatymą principas

¹ Jonas Ruškus: Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija keičia pasaulį. 2014. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-06-16-jonas-ruskus-jungtiniu-tautu-neigaliuju-teisiu-konvencijakeiciapasauli/118862>.

(20 straipsnis), taip pat įtvirtintas bet kokios diskriminacijos draudimas, ypačingai dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs, žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.

Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas). Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. ir 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

Lygių galimybių įstatymo 1 straipsnyje nustatyta, jog šio įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Taip pat šiuo įstatymu siekiama, kad būtų įgyvendintos ir Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, kitų tarptautinių sutarčių nuostatos. Taigi, Konstitucijoje įtvirtintos asmenų lygybę reglamentuojančios pagrindinės nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kuris draudžia diskriminaciją šio įstatymo taikymo srityje ne tik dėl konstitucinių nediskriminavimo pagrindų, bet ir dėl kitų žmogaus tapatybės požymių ar priskiriamų savybių, kurios yra įtvirtintos Lygių galimybių įstatyme.

Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Tiesioginė diskriminacija pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį laikomas elgesys su asmeniu, kai dėl pirmiau išvardintų pagrindų asmeniui taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Analogiškos nuostatos numatytos atitinkamose Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 ir 7 dalyse.

Nagrinėjamu atveju Pareiškėjas pranešė, kad 2023 m. kovo 22 d. atvyko į Autobusų stotį ir jam prireikė pasinaudoti tualetu. Asmenims su negalia skirtas tualetas buvo užrakintas ir Pareiškėjui buvo pasiūlyta kreiptis į administratorę. Budinčioji administratorė pasakė, kad neleis pasinaudoti tualetu, nes Pareiškėjo darbingumas yra 40 procentų., o turėtų būti 15 procentų., taigi Pareiškėjas į tualetą nebuvo įleistas.

Pareiškėjas teigė, jog raštu kreipėsi į Autobusų stoties administraciją ir prašė paaiškinti, kokių pagrindų Pareiškėjas buvo neįleistas į tualetą, ir įvertinti tokį administratorės elgesį. Pareiškėjas pranešė, kad gavo G. A. atsakymą, kuriame nebuvo paaiškinimų apie problemos sprendimą, tik patvirtinta, kad reikalaujama 15 procentų arba mažesnio darbingumo tam, kad „įleistų į tualetą“. Pareiškėjui kilo abejonių, kaip įmanoma patekti į tualetą. Galiausiai Pareiškėjas taip pat pažymėjo, kad prašė G. A. atsiųsti naudojimosi asmenų su negalia tualetu tvarkos kopiją, bet atsakymo negavo.

Bendrovė rašte Tarnybai pateikė informaciją, kad patekimas į tualetą, skirtą asmenims su negalia, nėra ribojamas atsižvelgiant į tai, koks darbingumas yra nustatytas asmeniui. Bendrovė, atsakydama dėl konkrečios Pareiškėjo situacijos, teigė, kad tai galimai galėjo būti budinčiosios administratorės ir Pareiškėjos nesusikalbėjimas, ir įvertino tai kaip nesusipratimą.

Bendrovė taip pat pranešė, kad budinčioji administratorė konkrečios situacijos paaiškinti negalėjo, kadangi nemažai asmenų per dieną naudojami tualetu, skirtu asmenims su negalia. Be to, Bendrovė pažymėjo, jog visos budinčiosios administratorės buvo įspėtos, kad į asmenims su negalia skirtą tualetą būtų įleisti visi asmenys, pateikę neįgaliojo pažymėjimus.

Bendrovė paaiškino, jog tualetas yra rakinamas, kadangi Autobusų stotis yra objektas, kuriame mėgsta lankytis „asocialūs asmenys“, todėl, norint palaikyti tvarką bei švarą asmenims su negalia pritaikytame tualete, jis yra rakinamas. Galiausiai Bendrovė pranešė, kad asmenims su negalia, norint patekti į tualetą, reikia kreiptis telefonu, kuris yra nurodytas ant ženklo, žyminčio

tualetą, pritaikytą asmenims su negalia, arba tiesiogiai užeinant pas budinčiąją administratorę ir paprašant atrakinti tualetą.

Primintina, kad, pagal Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatas, įgyvendindamas lygias galimybes, prekių parduovėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Atkreiptinas dėmesys, kad atvejais, susijusiais su negalią turinčiais asmenimis, yra svarbi netiesioginės diskriminacijos sąvoka. Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalies nuostatas, netiesioginė diskriminacija yra veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis. Pavyzdžiui, judėjimo negalią turintys asmenys dėl savo negalios negali pasinaudoti įprastais tualetais, šiems asmenims yra reikalingi papildomi pritaikymai, užtikrinantys tinkamą paslaugų prieinamumą. Dėl šios priežasties tinkamų sąlygų nesudarymas negalią turintiems asmenims gauti paslaugas galėtų būti laikomas netiesiogine diskriminacija negalios pagrindu. Pastebėtina, kad Vilniaus autobusų stotyje, bet pagal skundo tyrimo metu surinktas aplinkybes tokie tualetai yra rakinami / būna užrakinti.

Nagrinėjamu atveju nėra ginčo dėl fakto, kad Pareiškėjas negalėjo pasinaudoti asmenims su negalia skirtu tualetu, kadangi jis buvo užrakintas, o Autobusų stoties darbuotoja (budinčioji administratorė) neįleido Pareiškėjo į šį tualetą dėl neatitikimo darbingumo kriterijui (darbingumo lygis turėtų būti 15 procentų arba mažesnis). Bendrovė šią situaciją vertino kaip nesusipratimą ir nesusikalbėjimą. Nors Bendrovė atsakyme Tarnybai pranešė, kad nėra taikomi ribojimai asmenims, turintiems negalią, priklausomai nuo nustatyto darbingumo, pastebėtina, kad Bendrovė, atsakydama į Pareiškėjo užklausą el. paštu, 2023 m. kovo 27 d. pranešė, kad „šis wc yra skirtas sunkiau judantiems asmenims, kuriems nustatytas 15 % ar mažiau darbingumas“. Sužinojus tokią

informaciją darytina išvada, kad nagrinėjamu atveju Autobusų stotyje buvo taikoma praktika į asmenims su negalia skirtus tualetus asmenis įleisti atsižvelgiant į jiems nustatytą darbingumo lygį.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal Lietuvos Respublikos neįgalųjų socialinės integracijos įstatymo 2 straipsnio 5 dalies nuostatas: „darbingumo lygis – asmens pajėgumas įgyvendinti anksčiau įgytą profesinę kompetenciją ar įgyti naują profesinę kompetenciją arba atlikti mažesnės profesinės kompetencijos reikalaujančius darbus.“ Pastebėtina, jog darbingumo lygis rodo asmens pajėgumus dirbti, bet nenurodo jokių konkrečių pritaikymų, kurių gali prireikti asmeniui su negalia. Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, kad vien taikant darbingumo lygio kriterijų tikrai negalima pasakyti, ar asmeniui reikia pasinaudoti būtent asmenims su negalia skirtu tualetu, taigi toks kriterijus tikrai neturėtų būti taikomas.

Svarbu pažymėti, kad asmenys su negalia gali turėti įvairių sveikatos sutrikimų, kurie gali ir nebūti aiškiai matomi, bet, neatsižvelgiant į tai, jiems yra būtina naudotis tualetu, skirtu asmenims su negalia. Tokiems asmenims yra būtina turėti galimybę naudotis uždaromomis tualetu patalpomis, kur būtų galimybė pasinaudoti ir vandens procedūromis, taip pat tam tikrais atvejais – pasinaudoti tualetu patalpomis nedelsiant.

Pabrėžtina, jog galimybė be kliūčių pasinaudoti prekybos centrų, kitų viešosios paskirties objektų (poliklinikų, valstybės bei savivaldybių įstaigų, meno, maitinimo, švietimo paskirties objektų ir kt.) tualetais, skirtais asmenims su negalia, yra būtina sąlyga asmenims su negalia, nepaisant negalios formos ar jos matomumo, oriai naudotis prekybos centrų ir kitų visuomenei plačiai prieinamų paslaugų teikėjų teikiamomis paslaugomis.

Konstatuotina, kad Pareiškėjas nagrinėjamu atveju negalėjo pasinaudoti tualetu – tualetu durys buvo užrakintos, o Autobusų stoties darbuotoja atsisakė Pareiškėją įleisti į asmenims su negalia skirtą tualetą. Toks sąlygų nesudarymas laikytinas prekių pardavėjų bei paslaugų teikėjų pareigos, įtvirtintos Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnyje (visiems vartotojams, nepaisant *inter alia* negalios, sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas), bei Konvencijos 9 straipsnio nuostatų pažeidimu (Lygių galimybių įstatymo 10 str.)

Svarbu pabrėžti, kad praktika rakinti asmenims su negalia skirtus tualetus taip pat laikytina diskriminuojančia šią asmenų grupę, kadangi asmenims su negalia, priešingai nei asmenims be negalios, kyla papildomų kliūčių pasinaudoti tualetais – jie turi prašyti durų atrakinimo, o tai negalėtų būti laikoma oria procedūra siekiant pasinaudoti tualetu ypač skubiai. Bendrovė nurodė, kad tualetas yra rakinamas, kadangi Autobusų stotyje mėgsta lankytis asocialūs asmenys ir siekiama palaikyti tvarką ir švarą asmenims su negalia skirtame tualete. Konstatuotina, kad taikomos priemonės (patalpų rakinimas) yra pernelyg ribojančios asmenų su negalia teises

pasinaudot tokiomis patalpomis, taigi negalėtų būti laikomos proporcingomis priemonėmis siekiant užtikrinti asmenų su negalia teises pasinaudoti jiems skirtais tualetais.

Dėl šios priežasties konstatuotina, kad asmenims su negalia skirtų tualetų rakinimas galėtų būti laikomas pareigų, numatytų Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnyje, ir Konvencijos 9 straipsnio nuostatų pažeidimu. Atsižvelgiant į tai, Bendrovei rekomenduotina nesudaryti kliūčių asmenims su negalia naudotis jiems skirtais tualetais ir nerakinti tokių tualetų.

Atsižvelgdama į visa tai, kas išdėstyta, ir vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 ir 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 2 punktu, 30 straipsnio 3 dalimi,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Kreiptis į Bendrovę ir siūlyti nutraukti lygias galimybes pažeidžiančius veiksmus, t. y., sudaryti sąlygas asmenims su negalia naudotis jiems skirtais tualetais be kliūčių ir nerakinti tokių patalpų.

2. Įpareigoti Bendrovę išnagrinėti šį sprendimą ir apie nagrinėjimo rezultatus bei sprendimo vykdymą informuoti Lygių galimybių kontrolierę per 30 dienų nuo sprendimo gavimo dienos, t. y., pateikti informaciją, kokių veiksmų Bendrovė ėmėsi dėl šiame sprendime išdėstytų siūlymų ir rekomendacijų.

3. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją ir Bendrovę.

Sprendimas per 1 (vieną) mėnesį nuo jo gavimo dienos gali būti skundžiamas apygardos administraciniam teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka arba Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatyme nustatyta tvarka.

Lygių galimybių kontrolierė

Birutė Sabatauskaitė